

novi dijelovi igrokaza; historijska je dimenzija proširena u smislu aktualnosti teksta, a ženske su uloge upotpunjene muškima. Izvođači i gledaoci kreću se prostorima Wolleraua — veća prostorna i vremenska pokretljivost pruža više mogućnosti za improvizaciju i jednih i drugih.

Takva koncepcija smišljena je da bi igranje ovog igrokaza postalo zajednički čin izvođača i gledalaca, jedan od aspekata njihovog aktivnog sudjelovanja u pokladnim zbivanjima, stanovnicima Wolleraua očito vrlo važnim.

Maja Povrzanović

Richard Jeřábek s kolektivem, Proměny jihomoravské vesnice. (Národopisné studie z Brumovic)

Univerzita J. E. Purkyne v Brně — filozofická fakulta, Spisy filozofické fakulty č. 237, Brno 1981, 191 str.

Skupina etnologa i folklorista, nastavnika, suradnika i studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Brnu ispitivala je pod vodstvom Richarda Jeřábka između 1969. i 1977. godine južnomoravsko selo Brumovice. U ovom zborniku objavljen je dio rezultata, ali još ne kao sustavna monografija nego kao niz samostalnih priloga. To su redom: **Stanovništvo i njegova društvena struktura 1869—1930.** (autor Jan Krist, str. 23—44), **Stanovništvo i životni standard u sadašnjosti** (Jarmila Lidmilová, 45—58), **Nastambe** (Václav Frolec, 59—84), **Odjeća i odijevanje** (Alena Jeřábková, 85—100), **Narodna estetika i stvaralačka aktivnost** (Richard Jeřábek, 101—118), **Narodno pripovijedanje** (Oldřich Sirovátka — Marta Šrámková, 119—152) i **Pjevanje** (Dušan Holý, 153—174).

Slijede izvaci na ruskome (175—182) i njemačkom (183—189).

Brumovice su selo u južnoj Moravskoj, tipično zemljoradničko-vinogradarsko naselje (danas kolektivizirano), s preko 350 kuća i goto-

vo 1 200 stanovnika. Izabrane su zato što ih je poznati češki književnik i publicist Jan Herben (1857—1936, rođen u Brumovicama) češće opisivao u svojim djelima. Herbenove etnografske opservacije, danas stare već gotovo stotinu godina, umnogome nadopunjuju današnju sinkronijsku sliku dajući joj tako historijsku dimenziju. Stoga je taj zbornik dobrodošla ilustracija pokušaja integracije različitih pristupa, metoda i tehnika pri sustavnom terenskom ispitivanju jednoga konkretnog današnjeg sela a posebno pri ispitivanju promjena koje se zbivaju tako reći neposredno pred očima istraživača.

Teoretska ishodišta za ovu vrstu proučavanja suvremenoga sela objasnio je u uvodnoj studiji (**Národopisni studij današnjega sela**, 11—22) voditelj projekta R. Jeřábek. Jugoslavenskim je etnolozima Jeřábekov pristup već poznat iz njegova referata pročitanoga na 13. savjetovanju EDJ u Otočcu 1973. (objavljen u Etnološkom pregledu br. 12, 1974, str. 101—106 pod naslovom **K některým základním teoretickým, metodologickým a metodickým problémům národopisného studia družstevní vesnice**).

Vítomir Belaj

Lidová stavební kultura v československých Karpatech a přilehlých územích. Lidová kultura s současnost, Svazek 7, Řídí Václav Frolec, Nakladatelství Blok, Brno 1981, 372 str.

Sedmi svezak zanimljive serije **Narodna kultura i sadašnjost** brnske naklade Blok posvećen je narodnoj graditeljskoj kulturi u čehoslovačkim Karpaticima i susjednim područjima. Njezin urednik Václav Frolec u uvodnom je članku obrazložio u čemu se sastoji interes modernog čovjeka za taj dio tradicijske baštine. Frolec ga vidi kao tri pravca. Prvi je znanstveni; nalazi se u nastojanju da se utvrde kulturno-historijski, kulturno-geo-

grafski i međuctnički odnosi ili, drugim riječima, da se razmotre interakcije: čovjek — građenje, oblik stana — oblik obitelji, naselje — društvo koje u njemu živi. Drugi je pravac usmjeren problematici zaštite tradicijske arhitekture, bilo da se radi o spomenicima u izvornoj sredini ili dislociranim objektima u muzejima na otvorenom. Treće područje interesa su suvremeni društveni procesi i njihov odnos prema kulturnoj baštini; oni se najjače odražavaju u pojavi pretvaranja seoskih kuća u prebivališta za tjedni odmor gradskih stanovnika.

Zbornik je nastao kao ishod međunarodne konferencije koju je 1978. u Stražnicama priredila čehoslovačka sekcija Međunarodne komisije za proučavanje narodne kulture u Karpaticima i na Balkanu. Premda je tema konferencije **Narodna graditeljska kultura u čehoslovačkim Karpaticima** bila prostorno ograničena, proširenjem u zborniku i na susjedna područja Rumunjske i Bugarske priređivači su željeli sagledati kulturni razvoj češkog i slovačkog naroda u međunarodnom kontekstu.

Našim čitaocima ovaj zbornik može biti koristan u prvom redu zbog prezentirane građe, koja usporedbom s domaćim materijalom može dopuniti dosadašnje spoznaje. No, knjiga je zanimljiva i stoga što nam omogućava uvid u metodologiju kojom se služe stručnjaci u Čehoslovačkoj, Rumunjskoj i Bugarskoj.

Prema sažetima članaka vidljivo je da se znanstvenoj problematici narodnog graditeljstva prišlo dosta široko i da je osvijetljeno s raznih aspekata. Na početku knjige u članku Františka Hejla **O suvremenoj zadaći istraživanja narodne graditeljske kulture u karpatsko-dunavskoj oblasti** obrazlaže se smisao ciljeva istraživanja. Problematika se zatim osvjetljava s arheološkog vidika. Članak Alexandra Rutkaya **Graditeljska kultura sela u Slovačkoj u ranom i zreлом srednjem vijeku na osnovi arheoloških istraži-**

vanja zanimljiv je ne samo zbog toga što rezultatima arheoloških otkrića za razdoblje od 9. do 15. st. nudi podlogu za sagledavanje dugotrajnog razvoja već i zbog njegova naglašavanja da se pri razmatranju moraju uvažavati i socijalne razlike onodobnoga stanovništva sela. Slijedi doprinos povijesnih znanosti, pa Pavel Horváth u prilogu **Povijesni izvori za historiju narodne arhitekture** upozorava, među ostalim, u kojoj su mjeri dvorske uredbe utjecale na gradnju seoskih kuća. Kakvu pomoć može pružiti lingvistika pokazao je Ivor Ripka (**Terminologija seoske kuće**), upozoravajući na prijeko potrebnu konfrontaciju lingvističkih, u prvom redu dijalektskih, i etnoloških rezultata. Za ilustraciju svojih ideja služio se podacima dvaju atlasa: **Atlasa slovačkog jezika i Etnografskog atlasa Slovačke**.

Nekoliko je autora obradilo tehnički aspekt građevina, promatrajući ga pritom u širem kulturno-društvenom kontekstu. Tako se članak Soňe Kovačevićove odnosi na građevni materijal, tehniku i konstrukciju zidova i krovova kuća u Slovačkoj, a nastao je dobrim dijelom također na podlozi rezultata etnografskog atlasa (1971—1975). Autori Otakar Máčel i Jan Souček (**Razvoj građevnog materijala i njegove oblikovne funkcije u narodnoj arhitekturi na moravskoj strani Karpata**) pokazali su koliko primjena drugacijeg građevnog materijala može djelovati na promjenu oblika kuće. Istom aspektu pripada skupina članaka čije je autore zanimao vertikalni razvoj kuće (Stanislav Horváth, **Vertikalna dioba narodne kuće u Slovačkoj**, Eva Pančuhová, **»Viška«, drugi kat kuće u brežuljkastoj oblasti Myjava**, Jiří Langer, **O problematici vertikalnog razvoja tradicionalne narodne kuće u zapadnim Karpaticima**, Otakar Máčel, **Vertikalni rast kuće u jugoistočnoj Moravskoj**). Autori taj razvoj ne istražuju izolirano, već ga analiziraju s obzirom na promijenjenu funkciju stanovanja, te promatraju unu-

tar kompleksa ekonomskih i socijalnih procesa što su se zbivali na selu.

Dva članka pokrivaju socijalni aspekt izučavanja tradicijske arhitekture. Ján Botik je razmotrio korelacije između oblika obitelji i oblika kuća u seoskoj sredini Slovačke u drugoj polovici 19. i početkom 20. st. (**Obitelj kao determinirajući faktor oblika kuće**), dok je Jiří Langger (**Osobitosti i promjene stambene jedinice u Vlaškoj**) upozorio na još neke okolnosti koje su mogle djelovati na oblikovanje stambenog prostora; primjerice na stare zakone o nasljedstvu koji su zabranjivali diobu posjeda među braćom, a što se odrazilo u oblikovanju posjeda.

U knjizi su našle svoje mjesto i analize nekih stambenih funkcija ili bitnih kućnih uređaja. Tako je Viera Valentová analizirala kako se u karpatskim kućama iskorištavao prostor za spavanje, dok je Jozef Turzo pažnju usmjerio na ognjište u sjeverozapadnoj Slovačkoj, držeći da je vrsta uređaja za vatru određivala karakter prostora (npr. pomicanje ognjišta unutar prostorija kuće utjecalo je i na promjenu funkcije prostorija), pa čak djelovala na način života.

U širokom rasponu obrađenih pojava dotaknut je i ritualni aspekt. Ján Olejník piše o kulturnom kutu (i u nas poznatom »božjem kutu«) u kućama šumskih radnika u području Visokih Tatir. Zanimljivost je članka što autor prikazuje suvremeno stanje u domovima ovih pobožnih drvosječa.

Slijede prilozi čije su autore zanimali likovni dometi i rješenja narodnog graditeljstva. O sadržaju, vrstama i tehnikama vanjskih i unutrašnjih ukrasa zgrada te njihovoj estetskoj vrijednosti pišu Richard Jeřábek (**Narodne zidne slikarje u području Karpata**), Věra Kovářů (**Arhitektonski i stvaralački elementi narodne kuće u moravskim i šleskim Karpaticima**) i Mária Medvecká (**Mjesto kuća iz**

Honta u narodnoj arhitekturi Slovačke sa stajališta stvaralačke vrijednosti).

Na konkretnom primjeru određenog naselja Jaroslav je Sedláček pokazao međusobne utjecaje seoske i gradske arhitekture (**Tipovi drvenih kuća na trgu u Rožnovu i njihovi ekvivalenti u 19. st.**).

Zbornik dopunjuju i prilozi koji omogućuju interetničke usporedbe. Tako je Miroslav Sopoliga pisao o tradicionalnim stambenim zgradama Ukrajinaca u istočnoj Slovačkoj, a Bagra Georgieva o arhitekturi bugarskog sela Boženci u Staroj platinini.

U dva članka što se odnose na Rumunjsku Nicolae Dunare (**Zatvoreno i utvrđeno seosko dvorište u području rumunjskih Karpata, te Poligonalni sjenik u rumunjskim zapadnim Karpaticima**) pokazao je međusobno djelovanje načina gospodarstva i oblikovanja okućnice ili pojedinoga gospodarskog objekta.

Većina je članaka opremljena crno-bijelim fotografijama, mnogobrojnim crtežima, tablicama i etnološkim kartama, a svaki je prilog popraćen ruskim, engleskim i njemačkim sažetkom.

Aleksandra Muraj

Claude Gaignebet, Le Folklore Obscène des Enfants, 2e édition Maisonneuve & Larose, Paris 1980, 356 str. + tabla.

Prikaz drugog izdanja hrabre i pionirske Gaignebetove knjige o opscenom dječjem folkloru započet ćemo parafrazom jedne misli iz predgovora — ne budimo ni njihovi etnolozi, ni njihovi kolonizatori. Promatranje stvaralaštva koje djeca čuvaju za sebe i koje ne dijele s odraslima težak je zadatak, a autor ga je znao savladati. Interes psihoanalize i psihijatrije za dječju seksualnost nije nov, ali premalo je pažnje posvećivano opscenim tekstovima, riječima i gestama u dječjoj upotrebi. Po autorovim riječima, to